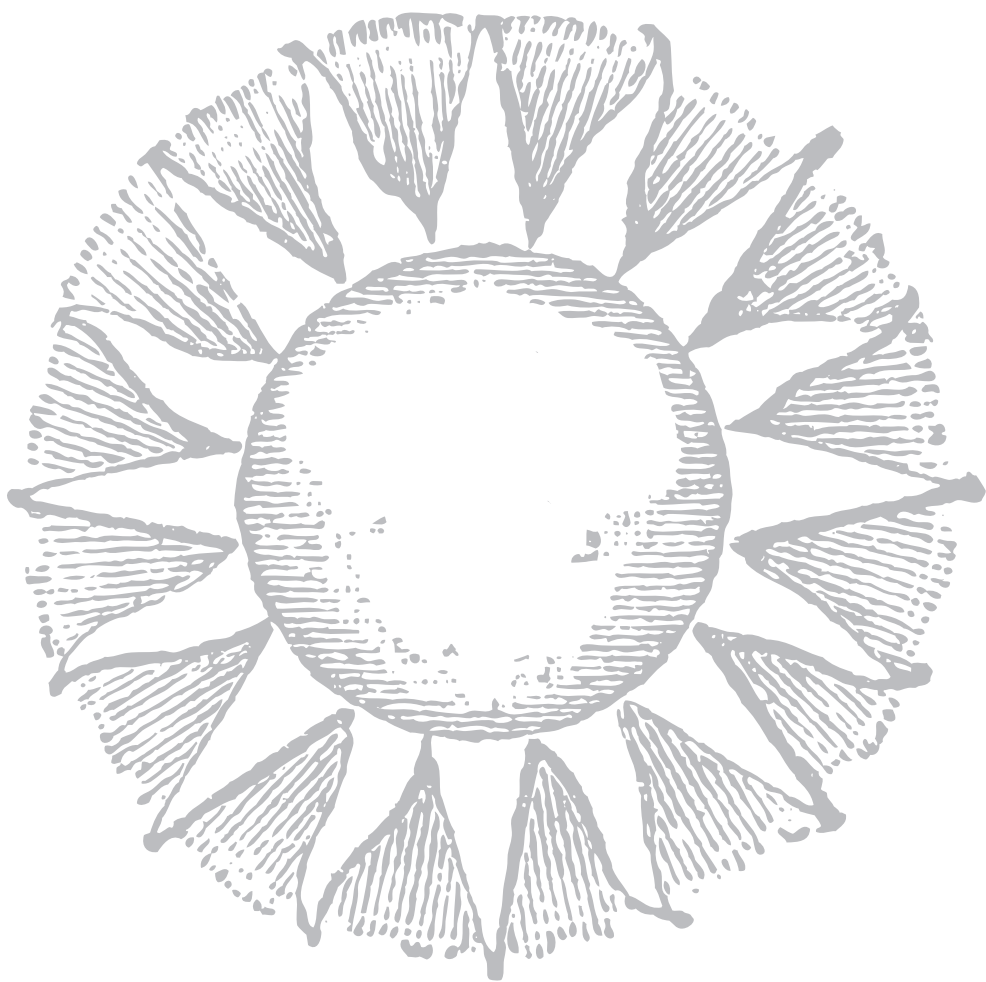

НАШАТА ВЯРА НАДЕЖДА ЛЮБОВ

Зографски манастир
• Света Гора •

© Зографска света обител

© Фондация „Наследство на Зографската света обител“,
Автори: Архимандрит Серафим (Алексиев), Макариополски
епископ Николай

Графично оформление: Милена Вълнарова

ISBN: ISBN 978-954-770-469-5

<http://zografnasledstvo.com>

e-mail: zograf.nasledstvo@gmail.com

МАКАРИОПОЛСКИ ЕПИСКОП Д-Р НИКОЛАЙ
АРХИМАНДРИТ Д-Р СЕРАФИМ

НАШАТА ВЯРА

СВЕЩЕНАТА ИСТОРИЯ
НА СТАРИЯ
И НОВИЯ ЗАВЕТ

ПРАВОСЛАВЕН
КАТЕХИЗИС

ПРАВОСЛАВНО
БОГОСЛУЖЕНИЕ

ПРЕДГОВОР. НЯКОЛКО ДУМИ ЗА СВЕЩЕНОТО ПИСАНИЕ НА СТАРИЯ И НОВИЯ ЗАВЕТ

*Никой не е виждал Бога. Откъде тогава хората знаят, че Той съществува? И откъде са получили подробни сведения за Неговата същност и свойства? За Бога никой нищо не би знаел, ако Сам Той не би ни се **откривал**.*

Нма няколко начина, по които Бог се открива на хората. Преди всичко Бог ни се открива по **естествен начин** – чрез света, който Той премъдро е сътворил и от който ние съдим за премъдрия негов Творец. Това се нарича **естествено откровение** на Бога. Както ние съдим от една книга за автора ѝ, така и чрез творението заключаваме за Твореца. После ние познаваме Бога и Неговия нравствен закон чрез съвестта си и чрез непосредственото чувство за това, що е добро и що е зло. И съвестта е естествено откровение на Бога. Но най-много познания за Бога ние получаваме от един неизчерпаем избор, наречен Свещено Писание. То е тъй нареченото **свръхестествено откровение на Бога**. Така се нарича то, защото Бог тук не по естествен, а по свръхестествен начин, непостижим за нас, се е откривал на хората чрез Свои избраници – свети мъже, пророци и апостоли (Евр. 1:1). Най-пълно откровение на Бога и за Бога ние сме получили чрез Иисус Христос¹ – Спасителя на света. Бидейки Бог, въплътен в човешка плът, Той ни е дал най-точна представа за невидимия и вечен Бог (Евр. 1:2; Иоан. 1:18).

¹ В настоящото издание на книгата „Нашата вяра“ изписването на собствените имена на личности, географски обекти и гр. пог., а също и на производните от тях прилагателни имена, е съобразено с изданието на Синодалната Библия от 1982 г. (Библия сиреч Книгите на Свещеното Писание на Ветхия и Новия Завет. С., Издава Св. Синод на Българската църква, 1982). По този начин изписваме и думи като церей и гр. пог.

Всичко онова, което Бог в разни времена е откривал за Себе Си на свети хора, се е предавало най-напред устно от човек на човек. Това се нарича **Свещено предание**. Но, за да не бъде Свещеното предание изопачено или забравено, Бог внушил на свети мъже да го запишат на книга. Тъй са се появили книгите на **Свещеното Писание**. При това, за да не бъде написано нещо погрешно или недостойно за Бога, Сам Божият Дух е ръководил невидимо свещените писатели и ги е вдъхновявал да пишат истинно. Затова ние вярваме, че техните писания са **боговдъхновени**.

В Свещеното Писание има и божествен, и човешки елемент. С човешки гуми ни са разкрити в него божествени истини. То е написано от хора, но неговият същински автор е Бог, защото Той е дал откровенията за Себе Си, Той е и ръководил светите писатели да записват всичко правилно.

Свещеното Писание се нарича още **Библия**. Библия е гръцка дума. Преведена на български, тя ще рече **книги**. Библията наистина съдържа много книги – 77 на брой. Те са написани от много автори, живели в различни времена. Първият писател е Моисей, живял около 1500 години до Рождество Христово. Последният писател е св. Иоан Богослов, доживял около 100 години след Рождество Христово. И тъй, в моя промеждутък от време, обхващащ около 1600 години, е произлязло Свещеното Писание.

Повечето от книгите в него са написани преди раждането на Спасителя. Те ни говорят за това как Бог сътворил света, как първите човеци съгрешили, как Господ ги изгонил от рая, как обещал да им прати **Спасител**, Който да изкупи вината им пред Бога и как през вековете Бог подготвял народите да приемат Изкупителя. Всички тия книги, написани до Рождество Христово, се наричат **Ветхи (т.е. Стари)** Завет. Те са на брой 50.

А книгите, написани след Рождество Христово, образуват **Новия Завет**. Те са на брой 27. Първо място между тях заемат **Евангелията**. Те са четири на брой, написани от четирима евангелисти – Матей, Марко, Лука и Иоан. **Евангелие** е гръцка дума и значи на български

„благовестие“. Това название им е дадено, защото в тях се съдържа най-благата вест за хората – как предсказаният и очакван в Стария Завет Спасител на света се е родил, как е поучавал хората на добро и как ги е спасил от греха чрез страданията, смъртта и възкресението Си. Подир Евангелията следва книгата **Деяния Апостолски**. В нея се разказва как апостолите разпространявали Христовото учение сред иудеите и езичниците. Подир Деянията следват **апостолските послания** (писма), дето се разкриват разни истини на вярата и се дават обяснения как трябва да изпълняваме Христовите заповеди. Последната книга на Новия Завет е Откровението на св. Иоан Богослов. Там се рисуват събитията преди свършека на света, както и райт, новото небе и новата земя, където спасените от Иисус Христос вярващи ще бъдат навеки с Бога. Ония свети мъже, които са писали новозаветните книги, са били в по-голямата си част свидетели на живота и делата на Спасителя.

Книгите на Стария Завет се делят на **канонически** и **неканонически**. Прилагателното „канонически“ произлиза от гръцката дума **канон**, която значи мярка, правило. Канонически книги ще рече книги боговдъхновени, написани, за да служат като най-чист извор на вярата и нравствеността, като единствено и неизменно **правило** за духовния живот и спасението на човека. А неканонически книги се наричат онези, които са написани от благочестиви лица, но не по вдъхновение на Светия Дух. Те не са извор на божествени откровения и на задължителни правила за духовен живот, но се съдържат в Библията. Неканонически са следните 11 книги: Товит; Иудит; Премъдрост Соломонова; Премъдрост на Иисус, Син Сирахов; Послание на Иеремиа; Книга на пророк Варух; Втора и Трета книга на Ездра и Първа, Втора и Трета книга Макавейска.

В Новия Завет няма нито една неканоническа книга. Те всички са боговдъхновено Божие Слово и задължително правило за вярата и благочестието.

По характера на съдържанието си книгите на Свещеното Писание се делят на четири вида: законоположителни, исторически, учителни и пророчески.

В законоположителните книги се излагат предимно основните **закони и правила** на религиозния живот на човека. В историческите книги се разкрива чрез разните исторически събития **Божият план за спасяване на човечеството** от греха и последиците му. В учителните книги се излагат **нравствените истини, които ни учат на правилен духовен живот**. В пророческите книги се предават **предсказанията за идването на Спасителя**, за Неговата църква, за нейната съдба, за свършека на света и за очакването на царството небесно, на новото небе и новата земя, на които ще обитава правдата (2 Петр. 3:13).

Библията е написана не от един човек, а от около 40 автори, живели в най-различни епохи, в продължение на 1600 години. И въпреки това в нея има чудно единство! Тя открай докрай ни дава в основата си еднакво вярна представа за Бога и за спасението на човешката душа. В нея владее навсякъде един и същ дух, една и съща вяра, един и същ нравствен закон за нашите задължения към Бога и към ближния.

Между писателите на Библията има пророци и ясновидци като Моисей и Исаия, царе като Давид и Соломон, прости овчари и земедельци като Амос, държавници като Даниил и Неемия, учени мъже като Лука и Павел, рибари като Петър и Йоан. И въпреки голямата разлика в образованието и положението на тия мъже, те са писали изумително еднакво по дух и мирозглед. Това може да се обясни само с факта, че не груз, а вечният и неизменен Бог, Който се откривал в различни времена на хората чрез тия свети мъже, е всъщност Авторът на Библията.

Ако някои се мъчат да намерят противоречия в Библията, грешките за това не са в Библията, а обикновено в хората, които неправилно са я разбирали и разбират. Ние трябва да помним, че Свещеното Писание не е сборник по естественонаучни въпроси. То няма за цел да ни даде знания по астрономия, геология, химия, физика, история или география, а ни сочи пътя **към Бога** и начините на спасението. Един вярващ астроном казал прекрасно: „Библията не ни учи как се движи небето, а как ние дохождаме на небето“. Затова непременно незадоволен ще остане от Библията онзи, който търси в нея не спасение на душата си, а научни познания, както незадоволен остава и онзи, който отива

при лекаря не за да се лекува, а да си поръча при него грехи или обувки. Който иска да учи естествени науки, трябва да чете естественонаучни книги. Който обаче иска да намери Бога, да разбере как Бог промишлява за света и човека, как е изпратил на земята Своя единороден Син – Иисус Христос за спасение на човечеството, той трябва да чете и изучава Библията. Сам Спасителя говори: „Изследвайте Писанията, защото вие мислите чрез тях да имате живот вечен. И те са, които свидетелствуват за Мене“ (Иоан 5:39).

При всичката си дълбока древност Библията не е остаряла и няма да остарее никога. Тя е непресъхващ извор на вечно бликаща духовна мъдрост. Тя е история на спасението. Тя има един център – Бога Спасителя. Наврег в нея ние срещаме падналия, погиващ човек и Бога, Който го спасява. Наврег в нея се чува повикът: „О, човече, върни се при Бога, защото Той прощава, Той избавя, Той дава живот!“. Библията е безценен дар от живия Бог за падналото човечество. Тя съдържа утеха за всяко скърбящо сърце, отговори за всеки търсец разум, откровения за всяко благочестиво съзнание. Тя е като звездното небе. Колкото повече се вираш в нея, толкова повече духовни звезди откриваш. Тя ни разкрива най-недостъпни тайни по най-достъпен начин. И това е едно от божествените ѝ качества. То направило възможно превеждането ѝ на около 700 езика и наречия. Тя е най-разпространената книга в света.

Чудно е въздействието на Библията върху човешките сърца! Много хора под влияние на нейните думи са напуснали грешния си живот и са ставали праведници. Езическият философ Атинагор почнал да чете св. Евангелие с цел да го опровергае. Но небесната светлина на Божественото учение докоснала сърцето му и той, вместо да осмее християнството, станал най-пламенен негов защитник.

Преподобни Никита Переяславски (Русия) водил отначало грешен живот. Потискал бедните хора, смучел потта и кръвта им и се обогатявал с насилия и грабежи. Веднъж той влязъл в храма и чул думите на пророка: „Ръцете ви са с кръв пълни. Умийте се, очистете се... престанете да правите зло!“ (Ис. 1:16) и пр. Тези думи така поразили Никита, че той цяла нощ прекарал без сън. Неправдите лежали като

камък на съвестта му. Никита се успокои само тогава, когато оставил грешния си живот и постъпил в манастир.

Безчислени са примерите от моя род. Много хора са намирали в Библията пътя на своето спасение. Херцен, например, пише: „Аз съм чел Евангелието много и с любов... и чувствах искрено и дълбоко уважение към прочетеното. В първата си младост аз често се увличах от волтерианство (волнодумство), обичах иронията и насмешката; но не помня някога да съм взел в ръце Евангелието с хладно чувство... Във всички възрасти, при разни събития аз се връщах към четене на Евангелието, и всеки път неговото съдържание докарваше мир и кротост в душата ми“.

Библията действа богатно върху човешкото съзнание, защото не е човешка книга, а Слово Божие. Ние трябва да свикнем да четем всеки ден това Слово Божие, да го изучаваме и усвояваме със сърцето си. Тогава то и нам ще помогне да намерим пътя към спасението.

АРХИМАНДРИТ Д-Р СЕРАФИМ

НАШАТА
НАДЕЖДА

БЕСЕДИ ВЪРХУ
БЛАЖЕНСТВАТА

ЗА БЛАЖЕНСТВОТО НА ХРИСТИЯНИНА

*„Блажен всеки, който се бои от Господа,
който ходи по Неговите пътища“*

(Пс. 127:1)

Възлюбени,

Човекът е създаден не за мъки, а за блаженство! За това свидетелства достойнството на човешката душа. Бог е благоволил да я направи подобна на Себе Си. Той я е създал по свой образ (Бит. 1:27) и е пожелал да почива в нея като в Свой дом. Тя е жилище на благодатта, храм на Св. Дух, невеста Христова! Св. Макарий Египетски казва: „Както небето и земята Бог е сътворил, за да обитава човекът в тях, така тялото и душата на човека Той е създал за Свое жилище, за да се всеява и упокоява в тялото му като в Свой дом и да има за прекрасна невеста възлюбената душа, сътворена по Негов образ...“. Затова Апостолът говори: „Негов дом сте ние“ (Евр. 3:6).

ГРЕХЪТ Е НЕЩАСТИЕТО НА ЧОВЕКА

ашите богоподобни души са станали неузнаваеми в греховното си падение. Грехът ги е отдалечил от техния светъл Първообраз. Винаги за това носим самите ние, които се подаваме доброволно на греха. Понеже душата е невидима, ние, свикнали с греха, спокойно я каляме с беззакония, без да помисляме, че с това тя губи оная чистота, с която е излязла от ръцете на Твореца. Ако можехме обаче да погледнем духом и да я видим в нейното жалко безобразие сред калта на земните страсти и пороци, ужас би ни обхва-

нал. От храм на Св. Дух тя се е превърнала в жилище на бесовете. От дом на богатства е станала яма на заблуди. От невеста Христова се е изродила в свърталище на тъмни страсти!

Чрез грехопадението си човекът е изменил на своето предназначение. Той не трябва да бъде това, което грехът е направил от него. Той трябва да се възсъедини пак с Бога. Иначе, загубил пътя на живота си, той никога няма да стигне до онова блажено състояние, за което е създаден.

Попитаме ли се защо е тъй нещастен човекът дори и тогава, когато има всичко, необходимо за текущия си живот – и здраве, и имоти, и земни удоволствия, ще видим, че му липсва единение с Бога. А той е скъсал връзката си със своя Творец, защото се е свързал с греха. Отделен от Бога, той е неспокоен, защото Бог единствен може да даде на душата жадуваното щастие, за което я е създал.

Бог всичко е направил и прави, за да възсъедини човека със Себе Си. Той ни е изкупил от греха, като е отдал за нас „Своя Единороден Син, та всякой, който вярва в Него, да не погине, а да има живот вечен“ (Иоан 3:16).

„Представи си, казва св. Макарий, че царят е намерил един бедняк, който е цял обсипан с проказа, и не се срамува от него, но слага лекарства на раните му и изцелява неговите струпеи, а накрай го и поставя на царската трапеза, облича го в порфира и го направя цар. Така и Бог е постъпил с човешкия род, умил е раните на хората, излекувал ги е, въвел ги е в небесния брачен чертог. Толкова велико е достойнството на християните; то е несравнимо с нищо!“.

Ако някой обаче, след като е бил излекуван от проказата, пак се предаде на грехове, той ще бъде подобен на град, който няма стени и в който безпрепятствено влизат разбойници, откъдето си щат, и го ограбват, плякосват и опожаряват. Такова е положението на християнина, който не внимава над душата си. При него идват лукавите духове и опустошават ума му, като разсейват мислите му по греховните съблазни на моя свят. Такъв човек външно може да минава за добър, той може да е високо издигнат в науката или изкуството, но той е

нещастен в себе си, щом се е предал на грехове, щом е скъсал връзката си с Бога, щом не следва внушенията на своята съвест. В неговото сърце се крие горчив корен – коренът на порока, който вгорчава живота му. Той доброволно храни в душата си зъл разбойник, който ограбва щастие то му.

Ако той не рече да се бори със своите грехове, да изкорени горчивия корен, да изгони злия разбойник, пороците му все повече и повече ще тровят сърцето му, ще се разлят оттам и ще помрачат и малкото останали радости в живота му, докато накрая го доведат още в този живот до ужасните мъки на ада. И тогава той приживе ще изпита тия адски мъки, за да види, че те не са измислица на благочестиви съзнания, а несъмнена действителност. „Затова старай се, съветва св. Макарий, да удържиш потоците на порока, тъй като иначе ще паднеш в хиляди злини и ще се ужасиш, изненадан, подобно на човек виден и богат, който е живял безгрижно, но когото изведнъж хващат служителите... на княза и, водейки го към него, му казват: „Ти си обвинен в престъпление и те чака смъртна присъда“. Изплашен от тая вест, той изгубва и ума, и гума и се вцепенява от ужас.“

ПЪТИЩА ЗА ВРЪЩАНЕ КЪМ БЛАЖЕНСТВОТО

Какво трябва да направи човекът, за да възсъедини връзката си с Бога и да намери загубеното блаженство? Той трябва да осъзнае своето високо предназначение; да разбере, че грехът е неговият мним приятел и най-върл враг; да скъса с греха и да сключи пак съюз с Бога. Той трябва да прояви желание да се спаси. Общението с Бога е дело на добра воля.

Възсъединяването ни с Бога става чрез покаянието. Поддържането на връзката ни с Бога става чрез изпълняване на Божиите заповеди. Който върви по Божиите пътища, ще гоиде до Бога и у Него ще намери всичкото си загубено блаженство. Само по себе си покаянието е вече предвкушане на радост, защото то успокоява съвестта, която е бич; прогонва греха, който е трън в тялото, и отхвърля страстта, която е мъчител и причинява само страдания.

Щом се покае и разлюби греха, човек обиква Бога. В любовта към Бога пък е скрито всичкото наше блаженство. Затова Иисус Христос ни е поставил като първо задължение любовта към Бога.

Но как да обичам Бога? Св. Василий Велики казва: „Любовта към Бога не е нещо, което се придобива с наука. Ние не сме се учили при някого да се възхищаваме от светлината, да бъдем привързани към живота; никой не ни е учил да обичаме родителите или възпитателите. Така... не е възможно да се научим на любов Божия отвън; но заедно с устройването на човека е вложен в нас, като семе, някакъв закон, който сам в себе си съдържа побудите да ни настройва да обичаме Бога.“

Ако любовта към Бога не би ни била присъща, Бог не би ни я заповядал. Който се въздържа от зло, той не се пита как да обикне Бога. Омразата му към греха е вече у него проява на любов към Бога. Напрягането на волята му да върши Божиите заповеди е признак на любов към Бога. Отказването му от едно или друго греховно удоволствие или предприемането на един или друг труден подвиг също говори за любов към Бога. Нали Спасителя затова казва: „Ако Ме любите, опазете Моите заповеди“ (Иоан 14:15). Който иска да обикне Бога, нека започне от там – да пази съвестта си чиста от грехове, като се покае за извършените по-рано беззакония и като се пази занапред да не върши такива.

БЛАЖЕНСТВОТО Е СКРИТО ВЪВ ВЪРШЕНЕТО НА БОЖИЯТА ВОЛЯ

т изпълнението на Божиите заповеди произтича радост в душата, покой в съвестта, благодатен мир в сърцето. То е предвкусване на рая още тук, на земята. Който изпълнява Божиите заповеди, общува мистично с Бога. А в общението с Бога човек изпитва истинско блаженство.

Еленополският епископ Паладий, автор на прекрасната духовна книга „Лавсаик“, свидетелства, че в манастира на Авба Аполос имало 500 души монаси и че те всички били все радостни, без да гледат на големите пустинни несгоди и лишения. Те се радвали с такава радост, каквато никой земен човек не може да изпита при телесни удоволст-

вия. Между тях нямало нито един унил и печален. Авва Аполос говорел обикновено: „Не трябва да скърбят по пътя на спасението ония, които имат да наследят Царство небесно. Нека стенат езичниците, нека плачат иудеите, нека скърбят грешниците, а ходещите по правия път трябва да се радват.“

Това блаженство са изпитвали всички верни на Бога християни, дори и сред страданията на живота. Изпитвали са го и св. мъченици, подлагани на нечувани мъки. Можем да го изпитаме и ние, стига само всецяло да се обречем на вярност Богу до смърт. Защото тая духовна радост произтича от общението с Бога, Който е вечният Извор на истинската радост. Но наруши ли се това общение чрез престъпването на някоя Божия заповед, в душата настъпва мрак, в сърцето – безпокойство, в съвестта – тревога, смут, ад!

За да ни избави от този ад, Бог ни е забранил да обичаме света, т.е. греховното в света, което ни трови живота и погубва душите. „Приятелството със света е вражда против Бога“ (Иак. 4:4). Истинският християнин не бива да обича дори и баща и майка повече от Бога. Колко повече той не бива да обича греха вместо Бога и заради грехолюбивостта си да враждува против Бога. Враждата против Бога е най-голямото нещастие на човека и води към вечна злочестина.

Докакто изпълняваме Божиите заповеди, ние сме радостни в Господа (Фил. 4:4). Щом престъпим Божията воля, скръбта нахлува в душите ни. Псалмопевецът, който е изпитал всичката сладост на богообщението чрез изпълняване на Божията воля, казва: „Радвам се на твоето слово, както оня, който е получил голяма печалба“ (Пс. 118:162). Той е изпитал на дело колко радост носят на скръбната душа Божиите заповеди, когато се изпълняват, и затова е казал: „Ако не бе Твоят закон утеха за мене, аз бих погинал в неволята си. До века няма да забравя Твоите заповеди, защото чрез тях ме оживяваш. Твой съм аз, спаси ме, защото търсих Твоите заповеди... Колко обичам Твоя закон! Цял ден размислям за него... Аз съм по-вещ от старците, защото пазя Твоите заповеди. Удържам нозете си от всеки лош път, за да пазя Твоето слово... Колко са сладки на гърлото ми Твоите думи! По-сладки от мед на устата ми...“

АРХИМАНДРИТ Д-Р СЕРАФИМ

НАШАТА
ЛЮБОВ

БЕСЕДИ ВЪРХУ
БОЖИИТЕ ЗАПОВЕДИ

1. АЗ СЪМ ГОСПОД, БОГ ТВОЙ; ДА НЯМАШ ДРУГИ БОГОВЕ, ОСВЕН МЕНЕ.
2. НЕ СИ ПРАВИ КУМИР И НИКАКВО ИЗОБРАЖЕНИЕ НА ОНОВА, ЩО Е ГОРЕ НА НЕБЕТО, ЩО Е ДОЛУ НА ЗЕМЯТА, И ЩО Е ВЪВ ВОДАТА ПОД ЗЕМЯТА; НЕ ИМ СЕ КЛАНЯЙ И НЕ ИМ СЛУЖИ.
3. НЕ ИЗГОВАРЯЙ НАПРАЗНО ИМЕТО НА ГОСПОДА, ТВОЯ БОГ.
4. ПОМНИ СЪБОТНИЯ ДЕН, ЗА ДА ГО СВЕТИШ; ШЕСТ ДЕНА РАБОТИ И ВЪРШИ В ТЯХ ВСИЧКИТЕ СИ РАБОТИ; А СЕДМИЯТ ДЕН Е СЪБОТА НА ГОСПОДА, ТВОЯ БОГ. (Изх. 20: 2-5; 7-10)
5. ПОЧИТАЙ БАЩА СИ И МАЙКА СИ, ЗА ДА ТИ БЪДЕ ДОБРЕ И ЗА ДА ЖИВЕЕШ ДЪЛГО НА ЗЕМЯТА.
6. НЕ УБИВАЙ!
7. НЕ ПРЕЛЮБОДЕЙСТВУВАЙ!
8. НЕ КРАДИ!
9. НЕ ЛЪЖЕСВИДЕТЕЛСТВУВАЙ ПРОТИВ БЛИЖНИЯ СИ!
10. НЕ ПОЖЕЛАВАЙ ДОМА НА БЛИЖНИЯ СИ; НЕ ПОЖЕЛАВАЙ ЖЕНАТА НА БЛИЖНИЯ СИ, НИТО НИВАТА МУ, НИТО РОБА МУ, НИ РОБИНИЯТА МУ, НИ ВОЛА МУ, НИ ОСЕЛА МУ, НИТО НИКАКЪВ НЕГОВ ДОВИТЪК ~ НИЩО, КОЕТО Е НА БЛИЖНИЯ ТИ. (Изх. 20: 12 - 17)

НАШАТА ЛЮБОВ

*Възлюби Господа, Бога Твоего, с
всичкото си сърце, и с всичката си душа,
и с всичкия си разум; тази е първата и
най-голяма заповед; а втората, подобна
ней, е: възлюби ближния си като себе си.*

(Мат. 22:37-39)

ЛЮБОВ КЪМ БОГА И КЪМ БЛИЖНИЯ

*Възлюбени,
С думата любов човеците обозначават и най-
низкото, и най-високото. Мерзкия грях на
баудството и преалюбодейството наричат любов.
Същата дума употребяват, за да окачествят и най-
жертвените прояви на майката по отношение на
своите рождби, както и непостижимо възвишените
отношения на човешката душа към Бога.
Понятието „любов“ следователно не е еднозначно, та
всички под него да разбират едно и също нещо. Ето
защо, като говорим за християнската любов, налага
се да изясним каква е тя и към кого е отправена.*

 Господ Иисус Христос, попитан веднъж от един законник коя е първата и най-голямата измежду всички заповеди отговорил: „Възлюби Господа, Бога твоего, с всичкото си сърце, и с всичката си душа, и с всичкия си разум; тази е първата и най-голяма заповед, а втората, подобна ней, е: възлюби ближния си като себе си. На тия две заповеди се крепи целият закон и пророците“ (Мат. 22:35-40).

С тези Свои думи Божественият Наставник е искал да покаже на света що е истинска любов и че тая истинска любов е най-голямото задължение на човека. Истинската любов не е егоистична, не е плътска, а духовна, жертвена, божествена. Тя трябва да бъде насочена преди всичко към Бога, а след това към ближния, като под ближнен се разбира всеки човек, който е близо до нас, независимо от това дали е наш познайник или не, наш сродник или не, наш приятел или не.

Но защо любовта към Бога е поставена на първо място? Затова, защото Бог е единственият, Който заслужава да бъде преди всичко друго обичан! По думите на св. Василий Велики: „Бог е върховното благо, първото и най-съвършеното между благата“. Бог е нашият небесен Баща, нашият Създател и Промислител. Той ни е по-близък от всеки най-близък човек на земята. Той е и най-големият наш Благодетел, с Когото не могат да се сравнят никакви земни благодетели.

Какво ли Той не е направил за наше добро! Той ни праща дъжд и слънце! Той ни дава живот и здраве! Той ни обсипва с безбройните Си милости и дарове, видими и невидими! Той храни душите ни със словото Си и телата ни – със земните блага! Той се грижи за нас като баща и много повече от баща! Той е дал за нашето изкупление и най-скъпото, което има – Единородния Си Син!

Както детето, без да е наставлявано отвън, по вътрешни побуди, естествено обича и трябва да обича родителите си, които са го създали и които жертвено се грижат за него, като го хранят, обличат и възпитават, тъй и човекът трябва да обича Бога, чувствайки се Негово дете и в пълна зависимост от Него.

По въпроса за охлаждането на човека към Бога св. Варсануфий Велики казва: „Известно е, че Бог е нарекъл Себе Си огън (Второз. 4:24; Евр. 12:29), който съгрява и разтопява вътрешностите и сърцата (Пс. 25:2)... А дяволът е, напротив, хладен и от него произлиза всяка студенина. Ако беше иначе, как щеше да бъде казано: „Тогавга у мнозина ще изстине любовта“ (Мат. 24:10-12); що значи „тогавга“, ако не във времето, когато ще преобладава врагът (дяволът)? Ако усещаме хладност, нека

призовем Бога, и Той, като дойде, ще съгрее нашето сърце със Своята съвършена любов не само към Себе Си, но и към ближния, и от Неговата топлота ще бъде прогонена студенината на доброненавистника (т.е. дявола)“.

Естествено е човекът да обича Бога, своя небесен Баща, и ближния си като свой брат. Ако не беше се случило грехопадението, всички човеци биха се обичали помежду си и биха обичали Бога. Но понеже грехът е отдалечил творението от Твореца, станало е необходимо да се даде заповед за любов към Бога и към ближните. Тая заповед не е необходима за Бога, а за нас, човеците. Бог нищо не печели от това, ако ние Го обичаме, както и нищо не губи, ако някои не Го обичат. Но любовта е необходима за нас, за да се спасим.

Бог е любов (1 Иоан 4:8). И човекът, като образ Божи, трябва да бъде любов! Той може да стане любов, ако се съедини с извора на любовта – Бога. Който истински обича Бога, може истински да обича и ближните си.

Много се говори за любов между хората. Но колко рядко се среща в техните отношения истинска любов! Не всичко, що блести, е злато. Не всяка проява, която има вид на любов, е любов. Колко често хората проявяват обич, зад която е скрито или самолюбие, или тщеславие, или тънка корист. Но дори и тогава, когато се появи у някого висок порив на жертвена любов, тя не може да бъде нито абсолютно чиста, нито трайна и постоянна, каквато би трябвало да бъде, щом не е свързана с любов към Бога, която единствена прави човешката любов към ближните съвършена.

Св. Макарий Египетски в своята 26-а беседа говори: „Това, което ти сам вършиш *[без Божия помощ – бел. авт.]*, макар и да е добро и Богу приятно, е все пак нечисто. Например любиш Бога, ала несъвършено. Но идва Господ и ти дарува любов неизменна, небесна“.

Св. Исаак Сирин уподобява човешката любов на временно образуван поток от дъждовна вода, течението на който се прекратява със свършването на дъждовната вода, която го е образувала. „А любовта, която произтича от Бога, е като бликащ от земята извор. Ней-

ните потоци никога не пресекват (понеже Бог е изворът на любовта), и онава, което подхранва тази любов, не се изчерпва.“

Иска ли вярващият човек да се научи да обича ближните си, трябва да обикне от цялото си същество Бога, Който единствен дава сили за жертвена любов и учи безпогрешно как да обичаме. Ето защо Спасителят е поставил на първо място, като най-голяма заповед любовта към Бога и после на второ място – любовта към ближните.

СЪЩНОСТТА НА ХРИСТИЯНСТВОТО Е ЛЮБОВ

овекът на греха не обича Бога. Любовта към греховете е несъвместима с любовта към светостта, която Бог ни вменява в дълг. Св. Варсануфий Велики говори: „Ако някой казва, че има любов, нека не държи в себе си нищо такова, което Христос ненавижда“. Колкото по-чист е човек от грях, толкова по-непосредствено чувства Бога и толкова повече Го обича. Колкото по-грешен е човек, толкова по-малко люби Бога, понеже привързаността му към греховете го охлажда към небесния Законодател.

Заговорете на едно невинно детенце за небесния Татко, Който всичко е сътворил и Който с обич се грижи за нас, и вие ще видите как ще пламнат в любов очичките му. Детето е създадено за обич и то обича искрено Бога. То няма грехове, които да му пречат да обича добрия небесен Баща. Но не само децата обичат Бога. И възрастните, които искрено се стараят да водят богоугоден живот, обичат Бога. Те чувстват, че тая любов ги възвисява и подбужда към добро. В любовта към Бога те черпят сили да обичат и ближните си.

Същността на християнството е любов, тъй както и същността на Бога е любов. Осъзналият се като син на Бога не може да не обича и да не се стреми към усъвършенстване в любовта. Съвършеният пък в любовта с радост е готов да се пожертва за своите ближни.

Св. Исаак Сирин говори: „Признакът за достигналите съвършенство е този: ако те десетократно на ден биват предавани на изгаряне за любовта им към хората, те не се удовлетворяват от това“, защото-

то са като че ли ненаситни да се жертват за другите. Такава любов са имали всички велики Божии угодници.

ПРИМЕРИ НА СЕБЕОТВЕРЖЕНА ЛЮБОВ

елика, необикновена любов виждаме у св. ап. Павел. Той претърпял много страдания, гонения, хули, злословия и преследвания от своите сънародници – евреите, които пет пъти са му насянали жесток побой до умирање, три пъти с тояги са го били, веднъж – с камъни, и много пъти по разни начини са го мъчили (2 Кор. 11:24-26). И все пак той не ги мразел, а ги обичал с непонятна за обикновения човек любов – до себепожертвувание. Той пише следното за своите сънародници: „Истина говоря в Христа, не лъжа – свидетелствува ми моята съвест чрез Духа Светаго, че ми е голяма скръб и непрестанна мъка на сърце; молил бих се сам аз да бъда отлъчен от Христа за братята си, мои сродници по плът“ (Рим. 9:1-3). Да искаш да бъдеш отлъчен от Христа, т.е. от спасението си, заради спасението на своите врагове – това е непостижима за човешкия разум любов, която е възможна само при свързаност с божествената любов!

И другите апостоли, и много подобни на тях подвижници са жертвали всичко, та дори и самия си живот за ближните. Такъв е бил св. Павлин Нолански. Той светителствал в Италия в началото на V век. Отличавал се с голяма любов към бедните. Бидейки сенаторски син и разполагайки с големи богатства, той като мирянин всичко продал и го раздал на сиромасите. Като обеднял, заселил се в едно свое имение, дето продължавал да благотвори и да живее с болките и грижите на ближните си. Добродетелта му не могла да остане дълго скрита. Оценен високо, той бил възведен въпреки желанието си в епископски сан и поставен да светителства в гр. Нола. По това време вандали нападнали Италия. Те опустошавали навред градове и села, грабели, плячкосвали и много християни отвлекли в плен. Св. Павлин, виждайки всенародното бедствие, продавал каквото имал в своя архиерейски дом, за да откупва пленници. Когато продал и последната ценна вещ, ето, дошла при него една жена вдовица и с плач му рекла:

„Вандалите отвлякоха моя единствен син. Моля те, владико, дай ми нещо, за да откупя сина си! Той е моята подкрепа, моята утеха, радостта на моята старост!“ Св. Павлин потърсил, но нищо не намерил. Тогава той рекъл: „Нямам какво да ти дам, освен себе си. Вземи ме! Давам ти се като роб! Продай ме и откупи сина си, или предложи мене да работя на вандалите вместо твоя син“. Вдовицата не можела да повярва на ушите си, че е възможно епископът да отиде да робува вместо сина ѝ. Но той успял да я убеди с мъдрите си думи, че ѝ говори самата истина. И действително, със своята жертва откупил нейния син. Тя го освободила от вандалите и радостна се върнала с него у дома.

БОГ Е ЛЮБОВ

Необикновената любов към ближните, каквато са проявявали почти всички светци по най-различни начини, е изумително явление. Как са могли те да стигнат до нея? Падналата в грях човешка природа е егоистична. Как може тя да се възвиси над егоизма и себелюбието си? Де са намерили Божиите угодници изворите на любовта? Те са ги намерили у Бога. Бог е любов. Той ни е показал най-величествената любов. За Него св. Исаак Сирийн говори: „От любов към тварите Той предал Своя Син на кръстна смърт. Защото Бог толкоз обикна света, че отдаде Своя единороден Син, да умре за него (Иоан 3:16), не затова, че не е могъл да ни изкупи по друг начин, но да научи и нас чрез това на Своята преизобилна любов и чрез смъртта на Своя Единороден Син да ни приближи към Себе Си. Ако Той имаше нещо още по-драгоценно, и него би ни дал, за да спечели чрез това нашия род. По Своята голяма любов Той не е благоволил да стесни нашата свобода, макар че е силен да стори това, но благоволил да се приближаваме към Него с любовта на нашето собствено сърце.

И Сам Христос, от любов към нас, бил послушен на Своя Отец в това, че с радост приел върху Себе Си и поругание, и скръб, както казва Писанието: „Заради предстоящата Нему радост, претърпя кръст, като презря срама“ (Евр. 12:2). Затова Господ казал в оная нощ,

в която е бил предаден: „Това е Моето тяло, което се дава“ за живота на света (Лук. 22:19) и: „Това е Моята кръв, която за мнозина се пролива за опрощаване на греховете“ (Мат. 26:28); и още казал: „За тях Аз посветявам Себе Си“ (Иоан 17:19). Тъй достигат това съвършенство и всички светии, когато станат съвършени и се уподобят на Бога с изливането на Своята любов и човеколюбие към всички“.

Вярващият, като си представя само величието на Божията любов към човешкия род, не може да не се трогне, да не се чувства задължен и той да обича Бога и ближните си. Любовта е призиването на човека. Тя е негов дълг. Затова е и заповядана.

НАКАЗАНИЯТА И НАГРАДИТЕ НА ЛЮБОВТА

Вярващият, който не обича Бога и ближните си, изменя на своето призвание и върши грях. Неговата съвест не може да го похвали за това, че той е потъпкал най-дълбоките и най-свещените пориви на своето духовно същество. Затова такъв човек, който не обича, страда. Ако не поправи приживе поведението си, той и зад гроба ще страда, и то ще страда, наказан от погазената любов.

Според св. Исаак Сирин „мъчениите в зеената биват поразявани от бича на любовта. И колко е горчиво и жестоко това мъчение на любовта! Защото, като чувстват, че са съгрешили против любовта, те търпят страдание по-голямо от всяко най-страшно страдание. Скръбта, която поразява сърцето при греха против любовта, е по-язвителна от всяко друго наказание“.

Като казва тия дълбоки мисли за наказващата любов, св. Исаак Сирин продължава: „Неуместна е мисълта, че грешниците в ада са лишени от Божията любов. Любовта е порождение от познанието на истината, което (с това всеки ще се съгласи) се дава въобще на всички. Но любовта действа със силата си двояко: тя мъчи грешниците, както и в този живот се случва някой да страда от приятеля си, и радва изпълните своя дълг. И ето каква е, според моето разсъждение, адската мъка – тя е разкаяние. Любовта пък упоява със своите утехи душите на райските синове“.

СЪДЪРЖАНИЕ

НАШАТА ВЯРА

Част първа

СВЕЩЕНАТА ИСТОРИЯ НА СТАРИЯ И НОВИЯ ЗАВЕТ

Предговор. Няколко думи за Священото Писание на
Стария и Новия Завет 7

СВЕЩЕНАТА ИСТОРИЯ НА СТАРИЯ ЗАВЕТ

Сътворяването на невидимия и видимия свят от Бога 14

Грехопадението и последициите му. Бог обещава да прати Спасител на
човеците 16

Каин и Авел 19

Всемирният потоп. Децата на Ной 22

Вавилонското стълпотворение. Поява на идолопоклонничеството 24

Авраам 26

Авраам и Исаак 29

Женитбата на Исаак 31

Иаков 33

Животът на Иосиф и неговите братя 36

Животът на Иосиф и неговите братя (продължение) 40

Многотърпеливият Иов 46

Животът на евреите в Египет. Моисей 47

Моисей пред фараона. Еврейската пасха 51

Евреите на път за Обетованата земя. Синай 54

Десетте Божи заповеди. Скинията 56

Четиридесетгодишно странстване по пустинята 59

Иисус Навин. Влизане в Обетованата земя 62

Съдии. Самсон, Самуил. Помазване на Саул за цар 64

Давид 67

Цар Давид съгрешава тежко и се покаява 70

Цар Соломон 72

Разделяне на Соломоновото царство. 75

Пророци в Израилското царство: Илия, Елисей и Иона 78

Пророк Даниил и тримата момци в огнената пещ 84

Възвръщане от плен. Завършек на ветхозаветния период 88

СВЕЩЕНАТА ИСТОРИЯ НА НОВИЯ ЗАВЕТ

Живот, дело и учение на нашия Господ Иисус Христос

Рождество на Пресвета Богородица 92

Рождество Христово 94

Бягството на св. семейство в Египет и избиването на вифлеемските младенци	97
Отрокът Иисус в храма	99
Иоан Кръстител	100
Изкушенията на Христа от дявола в пустинята	102
Иисус призовава и избира Своите апостоли	103
Учението на Господ Иисус Христос	
В проповеди и речи	106
Проповедта в назаретската синагога	106
Проповедта, произнесена на планината	107
За стария и новия закон	111
Други заповеди и наставления	112
Заключение	113
Изяснение на Господнята молитва	113
Учение на Господа Иисуса Христа за Своего Богосиновство	117
Учение на Христа за всеобщото възкресение	118
Учение на Христа за небесния хляб	118
В бесеги	120
Беседа на Господа Иисуса Христа с Никодима	120
Беседа на Христа със самарянката	121
В притчи	123
Притчата за сеяча	123
Притчата за митаря и фарисея	124
Притчата за богаташа и бедния Лазар	125
Притчата за блудния син	126
Притчата за милостивия самарянин	128
Притчата за десетте девизи	129
Притчата за безумния богаташ	130
Притчата за талантите	131
Притчи за Царството Божие	132
Христовите дела	
Чудеса над външната природа	135
Сватбата в Кана Галилейска	135
Чудотворното насищане на пет хиляди души	136
Христос укротява бурята в морето	137
Изцеления	138
Изцеляване на 38-годишния разслабен	138
Изцеляване сина на царедвореца	140
Изцеляване на слепородения	140
Изцеляване на десетте прокажени	142
Изцеляване гъцерьята на хананейката	143

Възкресявания	144
Възкресяване гъщерята на Иаир	144
Възкресяване сина на Наинската вдовица	145
Възкресяване на Лазар	146
Събития, станали към края на земния живот на Христос	148
Христос благославя децата	148
Преображение Господне	149
Пророчествата на Господ Иисус Христос	150
Христос предсказва Своите страдания	150
Предсказанията на Христос за разрушението на Иерусалим и за свършека на света	151
Пророчеството на Иисус Христос за Страшния съд	152
Тържественото близане на Христос в Иерусалим	154
Тайната вечеря	156
Христос се моли в Гетсиманската градина	158
Съденето на Христос	159
Разпятие, смърт и погребение	162
Възкресение Христово. Явяване на възкръсналия Христос	165
Възнесение	169
Основаване на Църквата и роководническата дейност на светите апостоли	
Слизането на Светия Дух	171
Благодатните проявления на Светия Дух чрез устата и ръцете на светите апостоли	173
Свети архидякон Стефан	176
Обръщането на Савел	177
Обръщането на Корнилий и неговия гом	179
Благовестническата дейност на свети апостол Павел	181
Първо благовестническо пътешествие	181
Апостолски събор	182
Второ благовестническо пътешествие	183
Трето благовестническо пътешествие	186
Апостолски послания	188
Общ поглед върху съдържанието на апостолските послания	189
Откровението на свети Иоан Богослов	193
Част Втора ПРАВОСЛАВЕН КАТЕХИЗИС	
Символ на вярата	195
Първи член – Вярвам в един Бог Отец, Вседържител	199
Втори член – Вярвам в един Господ Иисус Христос	207
Трети член – Заради нас човеците и заради нашето спасение	212
Четвърти член – Христос за нас бе разпнат	218

Пети член – И възкръсна в третия ден	224
Шести член – И възлезе на небесата	229
Седми член – И пак ще дойде със слава да съди живите и мъртвите	232
Осми член – (Вярвам) И в Светия Дух, Господа	237
Девети член – (Вярвам) и в едната света, съборна и апостолска църква	248
Десети член – Изповягвам едно кръщение за прощаване на греховете	255
Кръщение	256
Миропомазване	259
Причащение	239
Покаяние	261
Свещенство	269
Брак	271
Елеосвещение	273
Единадесети член – Очаквам възкресението на мъртвите	275
Дванадесети член – (Очаквам) и живота в бъдещия век	282
Част Трета ПРАВОСЛАВНО БОГОСЛУЖЕНИЕ	
Молитвата	289
Частна и обществена молитва	289
Външен израз на молитвата	290
Храм	291
Свещенослужители	296
Богослужебни одежди	297
Църковнослужители	300
Видове богослужения	300
Видове богослужебни чинодействия	304
Богослужебни книги	304
Богослужения в генонощния кръз	305
Вечерня	305
Полунощница	306
Утреня	306
Часове	307
Изобразителни	308
Света литургия	308
Проскомидия	309
Литургия на оглашените	311
Литургия на верните	315
Евхаристиен канон	324
Преждеосвещена света литургия	334
Приложение	
СПРАВОЧНИК НА ПРАВОСЛАВНИЯ ХРИСТИЯНИН	
ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ	328

Неподвижни	328
Подвижни	346
За църковната музика	354
Молитви за православния християнин	356
1. Молитви след ставане от сън	356
2. Молитви преди започване на работа	358
3. Молитви след работа	359
4. Молитви преди ядене	358
5. Вечерни молитви	360
6. Молитви в скърби и злополуки	362
Помен за покойници	362
Условия за встъпване в църковен брак	363
Не се позволява венчание	363
Титулуване на духовните лица	364
Църковни институции	364
Важни църковни събития	366
Кратка пасхалия	368

НАШАТА НАДЕЖДА

БЕСЕДИ ВЪРХУ БЛАЖЕНСТВАТА	372
За Блаженството на християнина	373
Грехът е нещастие за човека	373
Пътница за връщане към блаженството	375
Блаженството е скрито във вършенето на Божията воля	376
Трябва да се потрудим за Бога, за да достигнем блаженството	379
Христовите заповеди за блаженството	381
ПЪРВОТО БЛАЖЕНСТВО	384
Кои са бедни духом?	384
Смирението е основа на християнския добродетелен живот	385
Смирението обогатява	388
В що се състои смирението?	389
Степените на смирението	391
ГРЕХОВЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ПЪРВОТО БЛАЖЕНСТВО	394
Тщеславието	395
Надменността	398
Възгордяването против Самия Бог	400
ВТОРОТО БЛАЖЕНСТВО	404
Кои съзри вогят към блаженство?	404
Разликата между скръбта по Бога и световната скръб	406
Назградата на плачещите по Бога	409

ГРЕХОВЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ВТОРОТО БЛАЖЕНСТВО	413
Земните удоволствия	414
Предназначението на човека	413
Разочарованията на пристрастените към земните радости	416
Покаяният плач води към вечна радост	417
Смехът и удоволствията са пречка за плача по Бога	419
Връщане към Бога	419
ТРЕТОТО БЛАЖЕНСТВО	423
Характеристика на кротостта	423
Степени на кротостта	426
Кротостта е отличителна черта на християнина	428
Силата на кротостта	429
Наградата на кротките	430
ГРЕХОВЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ТРЕТОТО БЛАЖЕНСТВО	432
Характеристика на гнева	432
Побеждава ли се злото с гняв?	434
Вредата от гнева	437
За гневенето ни виновни ли са другите?	439
Полезен гняв	440
ЧЕТВЪРТТО БЛАЖЕНСТВО	443
Що е правда?	444
Правдата като подвиг	445
Правдата като оправдание пред Бога	447
Въплътената правда е Иисус Христос	448
Правдата се постига с труд	449
Трудът трябва да бъде според силите	452
ГРЕХОВЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЕТВЪРТТО БЛАЖЕНСТВО	454
Живите мъртъвци	454
Характеристика на живите мъртъвци	455
Пътят на духовното умирање	456
Де е цастието?	458
Как да се борим с охлаждането и да си възстановим	460
ПЕТОТО БЛАЖЕНСТВО	465
Видове милосърдие	466
Благотворителността	467
Милосърдието трябва да обхваща всички	468
Добротворството ни трябва да бъде тайно	470
Подпомаганите от нас бедняци са наши благодетели	473
Милосърдието покрива греховете ни	474
Наградите за безкористното милосърдие	475
Духовно благотворение	476

ГРЕХОВЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ПЕТОТО БЛАЖЕНСТВО	478
Немилосърдие към бедните поради сребролюбие	480
Безчувствие към страдащите	481
Жестокост към съгрешаващите	483
Зложелателство към околните поради завист	485
Жестокост към животните	487
ШЕСТОТО БЛАЖЕНСТВО	492
Чистотата е условие за виждане Бога и за блаженство	492
Външна и вътрешна нечистота на сърцето	494
Пример на духовна нечистота	495
Как става очистването на сърцето	498
Степени на сърдечната чистота	499
Безстрастието е пределът на сърдечната чистота	500
Примери на сърдечна чистота	502
Наградата на чистите по сърце	504
ГРЕХОВЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ШЕСТОТО БЛАЖЕНСТВО	505
Прекрасна, но неугодна Богу девица	505
Св Кръщение умива първородния грях	507
Греховете подир Кръщението	509
Грехът е по-страшен и от сатаната	510
Сърцето е създадено за чистота	512
И светците могат да паднат, и грешниците – да се изправят	514
Покаянието връща чистотата на сърцето	515
СЕДМОТО БЛАЖЕНСТВО	519
Степени на миротворството Първа степен – мирен дух	520
Втората степен – мир с ближните	524
Небогоугодният мир с ближните	528
Третата степен – помиряване на скаранияте	530
ГРЕХОВЕ ВЪВ ВРЪЗКА СЪС СЕДМОТО БЛАЖЕНСТВО	534
Първата степен на размирието	535
Втората степен на размирието	537
Третата степен на размирието	544
ОСМОТО БЛАЖЕНСТВО	548
Кой гони праведните?	549
Какво се иска от гонените заради правдата?	552
Наградата на гонените заради правдата	557
Ние и правдата Божия	558
ГРЕХОВЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ОСМОТО БЛАЖЕНСТВО	561
Лицемерието	561
Искрената любезност не е грях	567

Ласкателство	570
Какви са вредите от ласкателствата?	574
ДЕВЕТОТО БЛАЖЕНСТВО	579
Кои са гонени заради Христос?	579
Как да си обясним издръжливостта на св мъченици?	584
Наградата на св мъченици	587
Днешните християни и деветото блаженство	591
ГРЕХОВЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ДЕВЕТОТО БЛАЖЕНСТВО	594
Порочен страх	595
Срам от Иисуса Христа	599
Краят на вероотстъпниците	604

НАШАТА ЛЮБОВ

Нашата любов	613
ПЪРВАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД	630
Грехове против първата Божия заповед	663
ВТОРАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД	692
Грехове против втората Божия заповед	711
ТРЕТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД	729
Грехове против третата Божия заповед	740
ЧЕТВЪРТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД	755
Събота или неделя?	770
ПЕТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД	799
ШЕСТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД	836
За духовното убийство	865
СЕДМАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД	884
ОСМАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД	924
ДЕВЕТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД	944
ДЕСЕТАТА БОЖИЯ ЗАПОВЕД	964